

การจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

The Management of Archaeological Sites in Changpee Castle's Area of Sikhoraphum District, Surin Province

พระมหาสมปาน ชاکโร, พระธรรมโมลี, พระมหาวิศิต ธีรวิโส,
กฤษณันท์ แสงมาศ และโยธธารา ศิริภาประภากร
Phramahasomparn Chakaro, Phradhammolee, Phramahavisit Dhiravomso,
Karianadh Saengmas and Yasothara Siriphaphrakorn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: dr.somparn02@hotmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานโบราณคดีจากเดิมที่กระทำโดยนักโบราณคดีสังกัดกรมศิลปากร หรือนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยศิลปากร หรือนักโบราณคดีที่รับจ้างกรมศิลปากรฝ่ายเดียว มาเป็นการทำงาน โดยมีชาวบ้าน ประชาชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและองค์กรอื่นๆ ในท้องถิ่นร่วมด้วยนั้น อาจจะไม่ใช่ง่าย เพราะจะต้องมีการปรับทัศนคติ และวิธีการดำเนินงานในส่วนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐหลายอย่าง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่จะต้องยอมรับศักยภาพและศักดิ์ศรีของชาวบ้าน จะต้องปรับบทบาทของตนจากที่เคยคิดเอง กำหนดนโยบายเอง ตัดสินใจเอง บริหารจัดการเอง มาเป็นการทำงานที่ต้องให้ชาวบ้านเข้ามาช่วยคิด ต้องฟังชาวบ้านพูด ต้องยอมรับความต้องการของชาวบ้านบ้าง จะต้องทำงานด้วยความโปร่งใสเพราะมีชาวบ้านคอยตรวจสอบ และนักโบราณคดีของรัฐ จะต้องปรับบทบาทไปเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและเทคนิคมากขึ้น ทั้งยังจะต้องถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และทักษะต่างๆในการปฏิบัติงานทางโบราณคดีให้ชาวบ้านได้เรียนรู้จนสามารถทำงานได้เองในระดับหนึ่ง

แหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ตั้งอยู่ ณ ที่หมู่ 1 ตำบลข่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ องค์กรปราสาท ประกอบด้วย องค์กรประธานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย มีมูมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีอาคารขนาดเล็กเรียกว่า “บรรณาลัย” หมายถึง สถานที่รักษาพยาบาล และพิธีกรรมทางศาสนา เป็นปราสาทแบบเขมรที่ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ เพราะนอกจากไม่พบประติมากรรมภายในปราสาทประธานแล้ว หน้าบันและทับหลังที่มีอยู่ก็ยังไม่เสร็จ อาจกล่าวได้ว่า ปราสาทแห่งนี้เป็นโรคยาศาลที่สร้างสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

วิธีการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี อย่างมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนจำเป็นที่จะต้องจำแนกสภาพปัญหาของแหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ออกมาให้เห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดี ปราสาทข่างปี ส่วนไหนที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมดำเนินการได้ในขอบข่ายที่ทำได้ตามกฎหมาย และกิจกรรมส่วนไหนที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการเพราะอาจผิดกฎหมาย เนื่องจากแหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี แห่งนี้ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติโบราณสถานและกรมศิลปากรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมาย

การเสนอรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปีแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ที่สามารถบ่งบอกถึงตัวตนอย่างแท้จริงของวัฒนธรรมชุมชนเมืองสุรินทร์ เช่น อัตลักษณ์ด้านปราสาทหินหรือปราสาทขอม สุรินทร์มีปราสาทขอมมากมาย กระจายทั่วเกือบทุกอำเภอ มีประมาณ 27 แห่ง อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชน ที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและอยู่ร่วมกันกับกลุ่มคนอื่นๆ ด้วยความสมัครสมานสามัคคี มีวัฒนธรรมและภาษาเป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญและโดดเด่นของตำบลข่างปีนี้ อัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ ศิลปินพื้นบ้าน เช่น เจริญเบริน เรืองตรด เรืองอันเร เป็นต้น ลักษณะด้านท่องเที่ยวสุรินทร์สถานที่ที่มีภูมิศาสตร์ที่น่าขนานนาไปสัมผัส อย่างตื่นตาตื่นใจ เช่น งานแสดงช้าง แชนโดนตา เป็นต้น

คำสำคัญ: แหล่งโบราณคดี; ปราสาทข่างปี; การมีส่วนร่วม; อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

Abstract

The change of the archaeological working process from the archaeologists of fine arts department or the academic experts of Silpakorn University or the archaeologists who were hired by only fine arts department to the villagers, the general people, the academic experts, the community leaders, and other organizations in the local community is not easy to be able to work together because government officials need to adapt their attitudes or themselves to the working process—it means that they have to accept villagers' penitential and do them the honor of doing their working process. They have to reduce their working role from self-planning, self-policy, self-decision, self-management to villagers' participation in assisting them with planning and policy. Their working process also has to be more transparent because they will be verified by villagers. They have to adapt their role to academic and technical advisors to give villagers knowledge and working experience including other archaeological working skills

so that they can do it by themselves.

Changpee Castle, the archaeological site, is located at Moo 1, Changpee sub-district, Sikhoraphum district, Surin province. Its components consist of the chief president with square shape made of laterite and sandstone. On the corner of southeast there was a small building called “Bannalai”—the place for treatment or for religious ceremony. This castle was the Khmer architecture with incomplete construction. Inside the castle there were no sculptures, and it was found that its tympanum and lintel were carved incompletely. It may say that this castle was the hospital’s chapel during the reign of King Jayavarman VII.

The management models of monks’ and community’s participatory archeological site in Changpee castle were represented to create Surin cultural identity which was able to indicate the real identity of Surin community’s cultures, consisting of the identity of Stone Castles or Khmer Castles, which there were many castles spread over nearly every district in Surin province about 27 sources; the identity of community ways of life, which was the simple ways of life and co-existence as a unity with others, and there were unique and distinctive cultures and languages of Changpee district; the identity of art and culture, dance, and folk artists such as Jariengbren and Ruamtrot; the identity of charming tourist attraction in Surin province such as Elephant Festival and San-Don-Ta Tradition.

Keywords: Archaeological Sites; Changpee Castle; Participation; Cultural Identity

1. บทนำ

แหล่งโบราณคดีเป็นสถานที่ที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้เป็นมรดกแผ่นดิน แม้สภาพจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ก็ยังคุณค่าควรแก่การศึกษา แหล่งโบราณคดีในยุคทริอูญไซที่ยังคงเหลืออยู่ในสภาพเดิมที่มีไม่มากนัก บางส่วนสูญสลายไปตามกาลเวลา บางส่วนได้รับการแก้ไข ดัดแปลงหรือบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ ในสมัยล้านนาและเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (Fine Arts Department, 1992 : 33) โบราณสถาน

บางแห่งก็ถูกสร้างขึ้นในยุคหลัง อีกทั้งชุมชนหรือหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีร่องรอยหลักฐานมากพอที่จะเข้าใจถึงคุณค่าและประวัติศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณที่มีการอยู่อาศัยในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง มีประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน เกิดการรักษาจิตวิญญาณของชุมชน ในความเป็น

เมืองที่สงบและเป็นเมืองพุทธ ดังนั้น แผลงโบราณคดีจึงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมอันดีงามและเก่าแก่ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

แหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 1 ตำบลข่างปี อำเภอสือขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ องค์ปราสาทประกอบด้วยองค์ประธานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยศิลาแลง และหินทราย มีมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีอาคารขนาดเล็กเรียกว่า “บรรณาลัย” หมายถึง สถานที่รักษาพยาบาล และพิธีกรรมทางศาสนา เป็นปราสาทแบบเขมรที่ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ เพราะนอกจากไม่พบประติมากรรมภายใน ปราสาทประธานแล้ว หน้าบันและทับหลังที่มีอยู่ก็ยังไม่เสร็จ อาจกล่าวได้ว่า ปราสาทแห่งนี้เป็นอโรคยาศาลที่สร้างสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (Fine Arts Department, 2007 : 16)

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์สามารถทำได้ในหลายแนวทางด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพในเขตเมือง เช่น การปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่น การจัดระเบียบของชุมชนทำหน้าบ้านให้น่ามอง เป็นต้น ซึ่งย่านประวัติศาสตร์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตเพราะมีการอยู่อาศัยของคนในชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ เข้าใจถึงความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของเมืองหรือย่านนั้นได้ดียิ่งขึ้น (Chomdee, 2008 : 33) โดยการให้ความรู้นี้อาจอยู่ในรูปของการจัดทำคู่มือนำชมหรือจากการบอกเล่าโดยคนในท้องถิ่นเนื่องจากประวัติศาสตร์ของเมือง

ยังเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบชีวิตประจำวันตามปกติในการจัดการจึงต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนั้นๆ ด้วย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนจะได้เรียนรู้ถึงการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ทำได้หลายวิธี อาทิ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้ล่วงหน้าในเรื่องต่างๆ สอบถามทัศนคติและความคิดเห็นจัดประชุมตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางการร่วมกันในการวางแผนการจัดการต่างๆ เป็นต้น (Jongwutthiwet, 1994 : 34)

การนำเสนอวิธีการจัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชน ในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น เพราะสังคมมีการตื่นตัวต่อวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Sombuthrungrueng, et al., 2010)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี อำเภอสือขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปีแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชน อำเภอสือขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี แบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชน ในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบด้านผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างไว้ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูล (Population) ได้แก่ ชุมชน (วัด-บ้าน-โรงเรียน-สถานที่ราชการ) ข้าราชการ ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมกับวัด ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ชาวบ้านทั่วไป และกลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบ้านข่างปี ตำบลข่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนของชุมชน ข้าราชการ นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ชาวบ้านทั่วไป และกลุ่มเยาวชนอาศัยอยู่ในบ้านข่างปี ตำบลข่างปี จังหวัดสุรินทร์

3. เครื่องมือการวิจัยแบ่งได้ 4 แบบ ได้แก่

3.1 แบบบันทึกเอกสาร ผู้วิจัยได้สร้างแบบบันทึกเอกสาร เพื่อใช้สำหรับบันทึกการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร โดยในแบบบันทึกจะมีประเด็นของรายละเอียดเกี่ยวกับการบันทึกคือ ชื่อผู้อ่านและบันทึก ชื่อเอกสารที่บันทึก

และเนื้อหาที่ค้นพบ

3.2 แบบการสังเกต คือ การบันทึกข้อมูลจากการสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในพื้นที่ปราสาทข่างปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3.3 แบบสัมภาษณ์ ใช้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี และกระบวนการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในพื้นที่ปราสาทข่างปี และสัมภาษณ์พระสงฆ์และชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์

3.4 แบบสอบถาม เป็นคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็น ความต้องการ ความสนใจ เจตคติ ของผู้ตอบคำถาม

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ คือ แบบบันทึกการสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 รูป/คน เพื่อตรวจสอบภาษาที่ใช้ ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยใช้เทคนิค IOC (Item Objective Congruence Index) ข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงจะสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่างปี ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนชุมชน และผู้ดูแล

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยการพรรณนาความและนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ มาร่วมอธิบายข้อมูล ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอเนื้อหาสาระของบทที่ 1-4 มาสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่าข่งปี 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่าข่งปีแบบมีการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านข่าข่งปี และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทข่าข่งปีแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์และเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านประวัติศาสตร์ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านข่าข่งปี ได้แก่ ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านข่าข่งปี หมู่บ้านข่าข่งปี หมู่ที่ 1 บ้านข่าข่งปี ตำบลข่าข่งปี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ทิศตะวันตกของอำเภอศีขรภูมิ ตามทางหลวงแผ่นดิน 226 ช่วง กิโลเมตรที่ 24 มาตามทางหลวงชนบทสุรินทร์ 3021 ตามเส้นทางหลวงชนบท บ้านกระโดนค้อ ถึงบ้านข่าข่งปี รวมระยะทางห่างจากอำเภอศีขรภูมิประมาณ 15 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงกลางจังหวัดสุรินทร์ ตามแนวทางหลวงแผ่นดิน 226 ช่วง กิโลเมตรที่ 19 ลงมาตามทางหลวงชนบทแยกบ้านพม่า ถึงบ้านข่าข่งปี รวมระยะทางห่างจาก

จังหวัดสุรินทร์ประมาณ 25 กิโลเมตร

บ้านข่าข่งปี มีลักษณะเป็นเนินดิน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 450 เมตร ตัวแหล่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 153 เมตร สำหรับพื้นที่โดยรอบ ซึ่งเป็นทุ่งนามีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 151 เมตร บนพื้นที่แหล่งในปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนราษฎร โรงเรียนบ้านข่าข่งปี และวัดบ้านข่าข่งปี ทางด้านเหนือของบ้านข่าข่งปีมี “อ่างเก็บน้ำบ้านข่าข่งปี” ซึ่งเป็นสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 370 x 580 เมตร วางตัวยาวตามแนวทิศตะวันออกและตะวันตก สันนิษฐานว่าอาจสร้างขึ้นเนื่องในวัฒนธรรมเขมร โดยอ่างเก็บน้ำบ้านข่าข่งปีจะรับน้ำจาก “ห้วยกุด” ที่ไหลมาทางด้านทิศตะวันตกของอ่างเก็บน้ำ และบารายน้ำออกจากอ่างเก็บน้ำทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนที่จะไหลไปรวมกันกับ “ห้วยน้ำขุ่น” และบ้านนาสวนมีลักษณะเป็นเนินดินเดี่ยว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 300 เมตร ตัวแหล่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 153 เมตร บนพื้นที่แหล่งในปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนราษฎรโบราณวัตถุที่พบในพื้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านข่าข่งปี

2. ด้านการจัดการแหล่งโบราณคดีของบ้านข่าข่งปีแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านข่าข่งปี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ คือ การพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชน

ร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และร่วมรักษาทรัพย์สินของชุมชน การพัฒนาชุมชนในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานพัฒนาของชุมชน สร้างการยอมรับและความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน

3. ด้านวิธีการจัดการแหล่งโบราณคดีพื้นที่ปราสาทข่างปี แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัด สุรินทร์ ผลการศึกษา พบว่า การนำเสนอวิธีการจัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสุรินทร์ ประเด็นในด้านวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านข่างปีนั้น ได้ใจความที่สำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้ เช่น ศิลปะการแสดง ได้แก่ รำนางอัปสรฯ นำเสนอโดยนักเรียนบ้านข่างปี ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงชุดนี้ เป็นการรำแสดงรำลึกถึง นางสาวสุวรรณผู้เป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ สะอาดเป็นการรำถวายแด่เทพเจ้าชั้นสูง เป็นชุดการรำเพื่อความเป็นสิริมงคล

4. ด้านการนำเสนอวิธีการจัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสุรินทร์ (Othjesada, 2008) มีหลายสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงตัวตนอย่างแท้จริงของวัฒนธรรมชุมชนเมืองสุรินทร์ เช่น อัตลักษณ์ด้านปราสาทหินหรือปราสาทขอม มีปราสาทขอมมากมาย กระจายทั่วเกือบทุกอำเภอ มีประมาณ 27 แห่ง อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและอยู่ร่วมกันกับกลุ่มคนอื่นๆ ด้วยความสมัครสมานสามัคคี มีวัฒนธรรมและภาษา

เป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญและโดดเด่นของตำบลข่างปีนี้ อัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ ศิลปินพื้นบ้าน เช่น เจริญ เบริน เรือมตรด เรือมอันเร เป็นต้น อัตลักษณ์ด้านท่องเที่ยว เป็นสถานที่ที่มีภูมิศาสตร์ที่น่าชมเข้าไปสัมผัส อย่างตื่นตาตื่นใจ เช่น งานแสดงช้าง แชนโดนตา เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งโบราณคดีพื้นที่ปราสาทข่างปีได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายจึงขอเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้ คือ ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ตัวแทนชุมชน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เห็นด้วยและพร้อมให้การสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยให้ชุมชนเขตตำบลข่างปีเป็นที่รู้จักมากขึ้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำให้ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากคนภายนอกมากขึ้น โดยชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งหมด 7 ด้านด้วยกัน คือ 1) ด้านปราสาทขอมสำหรับเขตจังหวัดสุรินทร์ ดินแดนนี้เป็นส่วนหนึ่งของเจนละบก 2) ด้านวิถีชีวิตของชุมชนวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ตำบลข่างปีมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและอยู่ร่วมกันกับกลุ่มคนอื่นๆ ด้วยความสมัคร

สมานสามัคคี มีวัฒนธรรมและภาษาเป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญและโดดเด่นของตำบลช่วงปี 3) ด้านศิลปวัฒนธรรม แสดงถึงความเจริญงอกงามอันเป็นแบบแผนที่ดีของไทย 4) ด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์เป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนของภาคอีสานตอนล่าง หรือ “อีสานใต้” ที่นอกจากจะเต็มไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม และศิลปวัฒนธรรมของหลากหลายชนชาติ ยังมีชื่อเสียงเป็นพิเศษในด้านการเลี้ยงช้าง จนได้ชื่อว่าเมือง “สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่” 5) ด้านภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพนับเป็นวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพและความเจ็บป่วยของประชาชน ซึ่งมีความหลากหลายทั้งชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมย่อยในสังคมไทย สู่คนรุ่นหลังเป็นสิ่งสะท้อนระบบคิด ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ 6) ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ความสำคัญ ความเชื่อเกี่ยวกับความเชื่อที่พบเห็น และ 7) ด้านภาษาและชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพหุสังคม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยการจัดการแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ปราสาทช่วงปี ตำบลช่วงปี อำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่ สัมภาษณ์ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคณะ เช่น คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน ข้าราชการท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น ชาวบ้านและกลุ่มเยาวชน (นักเรียน) ครูและนักเรียน ระหว่างเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 (รวม 4 ครั้ง)

เห็นว่า ควรจะการบูรณะและด้วยการอนุรักษ์ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในแหล่งโบราณสถาน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว จึงขอเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ปราสาทในจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

2.1 ควรมีการศิลปากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการบูรณะ ตกแต่งแหล่งในโบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรดำเนินการตาม พ.ร.บ. โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 308 เกี่ยวกับกรมศิลปากร (พ.ศ. 2515) และเรื่องกรมศิลปากรว่าด้วยการจัดผลประโยชน์และควบคุมสิ่งก่อสร้างในเขตโบราณสถานของกรมศิลปากร พ.ศ. 2523 กล่าวคือ พื้นที่ได้มีการรื้อกล้าแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ หรือแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างเร่งด่วน

2.2 ควรให้มีการสำรวจแหล่งโบราณสถานทุกแห่งในจังหวัดสุรินทร์และจัดทำระเบียบสิ่งแวดล้อมโบราณสถาน เรียงลำดับปัญหาแหล่งที่มีปัญหาเร่งด่วนตามลำดับ เสนอผู้เกี่ยวข้องจัดการ บูรณะทางหลักวิชาการแผนใหม่ และประสานความร่วมมือดูแลเช่นที่กรมศิลปากรดำเนินการปราสาทบ้านพลวง ปราสาทยายเหงา ปราสาทศีขรภูมิ และปราสาทภูมิโปน เป็นต้น

2.3 หลักการอนุรักษ์ที่ดีที่สุดทางหนึ่ง คือ การอนุรักษ์โดยประชาชนในท้องถิ่นเอง ให้เห็นความสำคัญในมรดกล้ำค่าของชุมชนไม่ขุดค้น ไม่บุกรุกขุดทำลาย มุ่งประโยชน์ส่วนตน

จึงควรจัด อบรมให้ความรู้แก่ชุมชนโดยรอบให้มีความเข้าใจจะเกิดความตระหนักหวงแหนโบราณสถานท้องถิ่น

2.4 สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นและวัดในพระพุทธศาสนาที่อยู่ในแหล่งโบราณสถาน ควรมีบทบาทสำคัญในการดูแลในการศึกษาฝึกอบรมนักเรียนและชาวบ้าน ให้ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและส่วนของสังคมในท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์ไว้ เพื่อยาวชนรุ่นต่อไป

2.5 ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถาน ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้สะดวก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ทางเอกสารและสื่อมวลชน โดยจัดทำข้อมูลทางวิชาการสนับสนุน

2.6 จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งโบราณสถานของจังหวัดสุรินทร์ เช่น จัดทำเอกสารเรื่อง ปราสาทเมืองสุรินทร์ ของดีเมืองสุรินทร์

2.7 ตั้งชมรมอนุรักษ์สภาพสิ่งแวดล้อมขึ้นในชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ โดยการประสาน งานของกรมศิลปากร ให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโบราณสถานทุกแห่งขึ้น โดยกำหนดขอบเขตการอนุรักษ์ให้ชัดเจน กรมศิลปากรดูแล

ส่วนใด ประชาชน วัด ดูแลและอนุรักษ์อย่างไรและส่วนใดจึง จะทำให้โบราณสถานที่เป็นมรดกล้ำค่าของชาติคงสภาพที่ดีอยู่ตลอดไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป
การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ได้พบประเด็นที่ควรศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่อยู่นอกเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่น่าสนใจ รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย

3.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่แหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและความคิดเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน

3.3 ควรศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นของตำบลอำเภอกิ่งจังหวัด ที่มีเศรษฐกิจดีและมีวิถีชีวิตที่น่าศึกษาวิจัย

3.4 ควรศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งโบราณคดีปราสาทข่างปี

References

- Chomdee, A. (2008). *Phanom : Buddhist Tourism*. Surin: Siritham Offset Press.
- Fine Arts Department. (2007). *Guidelines for Monks on Preserving Archeological Sites*. Bangkok : Amarin Printing and Publishing Limited (Public).
- Jongwutthiwet, N. (1994). *Strategies of Promotion Guidelines for People's Participation in Community Development*. Bangkok : Saklopha Printing.

Othjesada, P. (2008). Life songs Reed Flute Songs. *Surinsamosorn*, 1(4).

Sombuthrungrueang, K. et al. (2010). *A Study to Identify the Cultural Environment Identity of TaladPlu Community in Thon Buri District*. Bangkok : Research Report, Urban Design and Planning.